

Työkalut änkytyksen vaikeusasteen arviointiin

1. Kuuntele. Kuuntele sekä lapsen puhetta, mutta kuuntele ennen kaikkea vanhempien kertomusta

2. Siis kysy lisää:

- Millaista lapsesi änkytys on? Voitko ihan näyttää? On tärkeää saada käsitys onko kyseessä tavallinen sanojen toistaminen, vai monimuotoinen änkytys.
- Onko sujumattomuutta myös sanan sisällä? Mi-minä ha.haa- - - lu-luluaiiisiin Le-leii- - - pää.
- Onko lapsellasi jotain muita vaikeuksia puhumisessa? Muista lukko-oireet, joita vanhemmat eivät enää osaa suoraan nimittää änkytykseksi.
- Tekeekö lapsi jotakin erityistä liikettä yrittäessään saada sanotuksi, siis onko lapsella myötäliikkeitä?
- Kuinka kauan lapsesi on änkyttänyt?
- Milloin ensimmäisen kerran? Siis onko se ollut tässä välillä poissa ja tullut takaisin vai onko sitä ollut koko ajan?

3. ”Vaarasignaalit”, jotka aiemmasta käsityksestä poiketen ovat varsin varhain tunnistettavissa pienilläkin lapsilla silloin kun kyseessä on todellinen vaikea-asteinen änkytys

- Änkytys on monimuotoista, siis sisältää monenlaisia ilmenemisiä, tavu- tai äännetoistoja, venytyksiä, lukkoja, änkytystä sanan sisällä, äänen äkilliset pysähtymiset, Toistojen epäsäännöllisyys ja pitkät toistosarjat ja lukkiutumiset
- Änkytykseen liittyy myötäliikkeitä, tai esim. palosireeni-ilmiö eli äänen korkeuden nouseminen
- Pakenemisreaktioiden esiintyminen: Lihasjännitys lisääntyy, lapsi ennakoii änkytystään alkamalla käyttää apusanoja ja vaihtaa sanojen paikkaa, muotoilee lausetta uudelleen.
- Välttämiskäyttäytymistä, esim. lapsi ei vastaa puhelimeen tai ei vastaa vieraille henkilöille kysymyksiin.
- Änkytys ei ole pelkästään jonkin sanan tai fraasin toistelua, joka on tyypillistä kehitykselliselle spontaanisti häviävälle sujumattomuudelle.
- Änkytys on kestänyt yhtäjaksoisesti yli puoli vuotta tai on jo kerran häviytään tullut takaisin
- Lapsella on muitakin ongelmia, kuten äännevirheitä
- Pienten lasten änkytys häviää todennäköisemmin, kuin myöhemmin ilmaantunut
- Positiivinen sukuanamneesi: Jos änkyttävän lapsen sukutaustassa on pysyviä änkyttäjiä, on lapsen änkytys todennäköisemmin pysyvää. Jos suvun änkyttäjien änkytys on ollut korjaantuvaa sorttia, niin todennäköisemmin änkytys myös korjaantuu.

4. Anna ensiapuohjeet vanhemmille:

- Puhu itse rauhallisesti, hidasta omaa puherytmiäsi.
- Huomioi lapsen asia, kuuntele ensisijaisesti mitä hän sanoo, ennemmin kuin miten hän sanoo.
- Kuuntele lastasi kärsivällisesti, katso häntä silmiin luontevasti.
- Laita muut kilpailevat äänilähteet pois.
- Matkia ei saa, ei moittia, ei tehdä huumoria
- Ei saa keskeyttää, ei puhua puolesta, eikä päälle, ei hoputtaa
- Älä kysele (= älä kuulustele lasta), kommentoi mieluummin hänen asioitaan.
- On hyvä puhua änkytyksestä avoimesti, myös nimetä se, niin että lapsikin tietää, että ongelmalla on nimi ja että muillakin lapsilla on samanlaista vaivaa
- Voi kehua lasta avoimesti sujuvasta puheesta, koska sitä on änkyttäjilläkin loppujen lopuksi enemmän. Erään aineiston mukaan änkyttäjänkin puheesta vain n. 0,1-27% on änkytystä (Laiho 2001)
- Ensisijaisesti änkyttäväkin lapsi on lapsi ja hänellä on muitakin taitoja kuin kyky änkyttää. On hyvä, että lapsella on muukin identiteetti, kuin änkyttäjän identiteetti. Kehu häntä muustakin, kuin sujuvista puhejaksoista.

5. Työkalu 5 - Verkostoidu

- Alle kouluikäisenä puheterapiaa saanut lapsi pitäisi ”saattaen vaihtaa” kouluun. (Lukkarinen 2003)
Yhdyshenkilönä tässä pitäisi toimia puheterapeutin, mutta käytännössä se voi jäädä tekemättä, ellei oman alueen terveydenhoitaja ole aloitteellinen. Opettajien olisi ensiarvoisen tärkeää saada tietoa ja näkemystä erityisesti vaikeasti änkyttävän lapsen ongelmaan. Opettajalla voi olla vähättelevä tai välttelevä suhtautuminen lapsen änkytykseen. Terveydenhoitaja voi pitää huolen siitä, että hankkii materiaalia myös opettajien ja erityisopettajien tarpeisiin.

Änkytyksen vaikeus änkytyksen ilmaantuessa ensimmäisen kerran, ei suoraan ennusta onko änkytys pitkäkestoista eli pysyvää vai korjaantuuko se spontaanisti. Vaikeinkin lukko-
oirein alkanut änkytys voi korjaantua ja toisaalta lievän kuuloisinakin tavutoistoina alkanut änkytys voi olla pitkäkestoista

Terveydenhoitajapäivillä 5.2.2005

Raija Sihvonen

Yleislääketieteen erikoislääkäri

ÄLY ry:n puheenjohtaja

